

Perspectief op beleidsnota 'Doen waar Nederland goed in is'

Hedwig Bruggeman

September 2022

Doen waar Nederland goed in is

De beleidsnota 'Doen waar Nederland goed in is' zet een eigentijdse versie neer van het domein 'Buitenlandse handel en Ontwikkelingssamenwerking'. De eerder ingezette lijn om de traditionele tegenstelling tussen hulp en handel juist met elkaar op te lijnen wordt voortgezet en versterkt en Sustainable Development Goals (SDGs) vormen daarbij een belangrijke leidraad. Er liggen grote uitdagingen, zowel op het vlak van duurzaamheid, handel en stabiliteit. De geopolitieke realiteit vergt flexibiliteit omdat veranderende situaties elkaar snel opvolgen. Daarnaast is de Europese samenwerking cruciaal, omdat daarmee meer impact en zeggenschap verkregen wordt.

In deze beleidsnota is er meer nadruk (en nieuwe accenten) op handel en meer focus in ontwikkelings-samenwerking. Daarbij is er ook expliciet aandacht van de combinatie van deze twee beleidslijnen in 14 landen, met intensievere samenwerking tussen ministeries en koppeling van Nederlandse kennis aan (lokale) organisaties en bedrijfsleven. Machtsverhoudingen zijn daarbij een belangrijk aspect, in de huidige Publiek-private Samenwerkingen zijn die niet altijd in evenwicht, verschillen prioriteiten, waardoor processen vertragen en samenwerkingen stilvallen. PPS kan een waardevol instrument vormen, maar is geen doel op zich.

De samenwerking geldt ook tussen disciplines. Voor de complexe uitdagingen die in veel regio's aanwezig zijn, is veel (verschillende) kennis nodig. Problemen hangen veelal samen, voedselzekerheid, waterbeschikbaarheid, stabiliteit, jeugdwerkloosheid, klimaatverandering, demografische ontwikkelingen, het zijn communicerende vaten die alleen met een systematische benadering tot een meer adaptieve situatie komen.

Achterliggende oorzaken

De mondiale uitdagingen zijn niet nieuw, maar zijn door recente crises als Covid-19 en de oorlog in Oekraïne weer meer prominent op de agenda gekomen. In de notitie wordt het beleid op gebied van voedselzekerheid, klimaat, water, sexual and reproductive rights en versterken van lokaal en zuidelijk leiderschap voortgezet. Tevens wordt gestreefd naar meer samenhang tussen buitenlandse handel en ontwikkelings-samenwerking. Het verdient aanbeveling het internationale beleid ook af te stemmen met agenda's van andere ministeries zoals Landbouw, Natuur & Voedselkwaliteit (LNV), Economische Zaken en Klimaat (voor innovatiebeleid en de klimaatagenda), Volksgezondheid (met name op het gebied van 'nieuwe' virussen, One Health) en Onderwijs, Cultuur & Wetenschap (voor capaciteitsopbouw en wetenschappelijk beleid en innovaties). Daarnaast is zoals eerder aangegeven Europese afstemming van groot belang, de Team Europe aanpak.

Ondanks de vele samenwerkingen en initiatieven die genomen zijn, blijkt het lastig om structurele verbeteringen te creëren in de bestaanszekerheid van de bevolking. Zoals in de notitie aangegeven is het aantal mensen wat in armoede leeft juist gestegen en ook het aantal mensen met een onzekere voedselsituatie is gestegen.

Een belangrijke basis daarbij is het ontbreken van instituties in veel van de landen waar de situatie kritiek is of dreigt te worden bij het aanpakken van welk probleem dan ook. Dit vergt een structurele versterking van het kenniscomplex. Juist hier kan Nederland met zijn excellente kennisinstituten een goede rol spelen, in samenwerking met organisaties als CGIAR en andere Europese kennisinstellingen. De uitgebreide netwerken van de kennisinstellingen dragen zo bij aan het beleid, zelfs in die landen waar een beleidsmatige relatie lastig is, dit noemen we science diplomacy.

Voedselzekerheid is de basis voor stabiliteit, dit rechtvaardigt de steun voor hogere productie in de regio zelf, zodat men minder afhankelijk is van importen van voedsel of daarvoor belangrijke resources als kunstmest. De huidige crisis in Oekraïne heeft zeker een versnellend effect op de zorgelijke voedselsituatie in landen, maar op de langere termijn zijn de gevolgen van klimaatverandering veel groter. Bodemherstel, betere zaden, minder verlies (Food Loss & Waste), biodiversiteitsherstel, water management, coöperaties en financiële instrumenten kunnen hier een allemaal een belangrijke rol spelen, maar als die in samenhang middels een [Food Systems Approach](#) worden benaderd., een algehele transitie van het hele voedselsysteem. Met hun toppositie op gebied van Water en Voedsel kunnen de Nederlandse kennisinstituten, maatschappelijke partners en het bedrijfsleven hier een grote rol spelen.

Het creëren van werkgelegenheid, specifiek voor de jeugd en vrouwen, is een belangrijke stap naar bestaanszekerheid. Dit vergt investeringen in lokale (digitale) infrastructuur, waardoor aan de stroom van producten additionele waarde toegevoegd kan worden. Denk daarbij bijvoorbeeld aan voedselveiligheid instituties waardoor producten geschikt worden voor de (strengere) westerse markten; financiële investeringen die ook 'financiële geleterdheid'; en digitale mogelijkheden waardoor jongeren nieuwe dienstverlenende bedrijven kunnen opstarten.

Suggesties voor beleid

- Maak diepere analyses van de achterliggende oorzaken van de huidige problemen en baseer het beleid dan op wetenschappelijke kennis (evidence-based)
- Leg een verbinding tussen investeringen in kennis (volgens een mbo/hbo-wo model) en werkgelegenheid voor jonge ondernemers. Laat de beoogde mkb-startup instrumenten toegang bieden aan jonge ondernemers die nog geen track record hebben (missing middle).
- Werk aan een minder ongelijke machtsverhoudingen (bij Publiek private samenwerking, PPS) en voldoende afgestemde doelen van de betrokken partners, waardoor er meer gelijke verhoudingen komen in projecten (Power shift).
- Zet bij investeringen uit bijv Klimaatfonds in op investeringen die veel werkgelegenheid bieden en die relatief droge regio's goed kunnen gebruiken (vasthouden van regen- en rivierwater, gewasveredeling op droogte- en zouttolerantie, goede balans natuurlijke ecosystemen – landbouwsystemen met maximum aan koolstofvastlegging, ontwikkeling en toepassingen van zonne-energie, leefbaarheid in steden).
- Verbind de nota nadrukkelijk met de meer algemene uitdagingen voor de specifieke partnerregio: urbanisatie, tegengaan van voedselverliezen, versterken van agrologistiek en waardeketens, productie van alternatieve gewassen en investeren in de boer(inn)en van de toekomst en in andere sectoren met een hoge werkgelegenheid.
- Zorg voor aandacht voor (multidisciplinaire) capaciteitsopbouw, en een stevige connectie met zowel fundamenteel als toegepast onderzoek. Een optimale benutting van kennis draagt bij aan de optimalisatie van de investeringen.
- Stimuleer samenwerking van Nederlandse organisaties met internationale instellingen om verder bij te dragen aan succesvolle implementatie van het beleid en afstemming van internationale agenda's zoals de SDG's. De huidige financieringsmechanismen sluiten potentieel waardevolle partners uit.
- Het creëren van programma's met een langere looptijd geeft meer stabiliteit voor alle partners, die co-investeringen faciliteren. Daarbij kunnen ook Nederlandse niet aan de overheid gelieerde organisaties een aantrekkelijke partner vormen (naast de grote multilaterale partijen waar uiteindelijk weinig sturing op het eindresultaat mogelijk is).

